

OPONENTSKÝ POSUDOK

habilitačnej práce PaedDr. ThDr. Moniky Zaviš, PhD. *Osobná spiritualita ako psychofyziologický a psychosociálny fenomén*

Témou habilitačnej práce Dr. Moniky Zaviš je osobná spiritualita ako psychofyziologický a psychosociálny fenomén. Svoju tému autorka spracováva na 117. stranách v siedmich, v minulosti publikovaných štúdiách (2010, 2011, 2013), spojených úvodným a záverečným komentárom, v ktorých chce „prezentovať výsledky svojho dlhoročného štúdia a výskumu“ osobnej sprituality vo vzťahu k jej biologickému a sociálnemu, resp. psychologickému aspektu s cieľom „prispiieť do interdisciplinárnej vedeckej diskusie o úlohe, mieste a konzekvenciách akceptácie, ignorácie alebo negácie osobnej sprituality človeka alebo pacienta v intrapersonálnom a interpersonálnom kontexte“ (s. 1), a súčasne „rozprúdiť predovšetkým v teologických kruhoch väčší záujem o vnímanie osobnej sprituality ako mnohovrstvnateho fenoménu“ (s. 1).

Autorkino uvažovanie osciluje okolo ústrednej témy osobnej sprituality v jej multidimenzionalite, ktorej porozumenie predpokladá interdisciplinárny prístup. Motív interdisciplinarity pri výskume fenoménu osobnej sprituality, ktorý tematicky spadá nielen do predmetu záujmu humanitných, ale aj prírodných vied, spája jednotlivé kapitoly predloženej habilitačnej práce. Teologické variácie na tému psychosomatických, somatopsychických a psychosomatospirituálnych korelácií smerujú k rehabilitácii celostného pohľadu na človeka ako *unitas multiplex*.

Keď poukazuje na spoločnú „biologicko-chemickú základňu sprituality“ (s. 116) a v nej nachádza „východiskovú paradigmu medzináboženského dialógu“ (porov. s. 116), autorka deklaruje svoju intenciu komplementárne doplniť a vyvážiť tradičnú špekulatívno-teologickú perspektívu o empirické, špeciálnovedné perspektívy biológie a psychológie.

Autorkino úsilie o rehabilitáciu jednoty ľudskej osoby ako psychosomatického, resp. psychosomatospirituálneho komplexu, zaznieva hneď v prvej štúdii predloženej habilitačnej práce *Rituálna čistota tela a duše ako cesta k zdraviu a svätosti*. Na druhej strane, v protiklade k platónskemu a karteziánskemu dualizmu, voči ktorému sa autorka vymedzuje, svoje poňatie duše a tela len naznačuje, ale bližšie nerozpracováva.

V nasledujúcej štúdii *Spiritualita v rámcoch vybraných modelov vnímania psychického zdravia* sa autorka zaoberá prienikom sprituality a psychológie, zvlášť vo vzťahu k psychickému zdraviu, keď spritualitu kladie do súvislosti s osobnou identitou a zmyslom.

V tretej štúdii *Syndróm vyhorenia u študentov a učiteľov teológie* autorka skúma syndróm vyhorenia ako „stav fyzického, citového (emocionálneho) a duševného (mentálneho) vyčerpania, spôsobeného dlhodobým pretrvávaním v situáciách, ktoré sú emocionálne mimoriadne náročné“ (s. 36) v akademickom prostredí, kde sama pôsobí, a zároveň ponúka niekoľko návrhov na riešenie danej situácie (s. 47, 48). Oceňujem autorkino komparatívne spracovanie prejavov stresu a vyhorenia (s. 38), osobitne s ohľadom na jeho pastorálno-teologické využitie. Z pastorálno-teologického hľadiska považujem za dôležité autorkino zistenie, že „[č]lovek trpiaci syndrómom vyhorenia je emocionálne vhodný objekt misie a mobilizácie členmi rôznych siekt“ (s. 47), prípadne „[u]navený človek si hľadá cestu najčastejšie k takým náboženským hnutiam, ktoré mu skutočne ponúknu útočisko, chvíľe uvoľnenia a úprimné kamarátstva. Tieto prvky sú dnes často vyhľadávané v hnutiach s indickým, predovšetkým buddhistickým a čínskym základom.“ (s. 48)

Ďalšiu vrstvu autorkinho interdisciplinárneho skúmania osobnej sprituality predstavuje prienik teológie a psychiatrie, najmä v podobe náboženských skúseností, na ktoré sa vzťahuje vymedzenie kategórie Religious and Spiritual Problem americkej klasifikácie duševných ochorení DSM-IV.

Mystickú dimenziu sprituality autorka tematizuje v piatej štúdii *Mystická náboženská skúsenosť a ľudská myseľ*. Avšak skôr ako náboženská skúsenosť mystického typu ako taká, vlastným predmetom autorkinho skúmania je tu tzv. „chemická mystika“ (s. 67), resp. „psychedelická spritualita“ (s. 68).

Oceňujem, že autorka neobchádza ani tému náboženskej skúsenosti, ktorá patrí medzi ideové konštanty postmodernity. Na druhej strane, kapacita psychodelických látok „aktualizovať a zintenzívňovať“ náboženské zážitky je sporná, ako ukazuje aj klasická kontroverzia R. C. Zaehner vs. A. Huxley, ktorú autorka zmieňuje len letmo.

Autorkino hľadanie „biologickej bázy sprituálnych zážitkov“ (s. 78) nachádza svoj výraz v odvážnej koncepcii sprituálnej neurovedy ako novej paradigmy interreligiózneho dialógu (kap. 6). V súčasnej diskusii o morfológii náboženských, resp. mystických skúseností v religionistike a filozofii náboženstva sú biologizujúce a kognitívne prístupy konfrontované, medzi iným, s prístupmi klasickej transcendentálnej filozofie (I. Kant), hermeneutiky (F. D. E. Schleiermacher), dialektickej filozofie (G.

W. F. Hegel), psychológie náboženstva (W. James), fenomenológie náboženstva (R. Otto, M. Eliade) a súčasnej transcendentálnej filozofie (J. Maréchal, K. Rahner, B. Lonergan, L. Roy).

V záverečnej štúdií svojej habilitačnej práce *Medzináboženský dialóg formou lásky k človeku* si autorka kladie otázku o možnosti univerzálneho ideového ukotvenia medzináboženského dialógu v láske. Verná svojej interdisciplinárnej perspektíve hľadá odpoveď na otázku, či „[j]e bezpodmienečná a nezištná láska reálna z aspektu biologicko-sociálnej konštitúcie človeka?“ (s. 97)

Zhodnotenie

Habilitačná práca Moniky Zaviš prináša podnety pre porozumenie fenoménu osobnej spirituality z interdisciplinárneho hľadiska v kontexte celostného porozumenia človeka ako psychosomatického, resp. psychosomatospirituálneho komplexu. Osobitné ocenenie si zaslúži autorkino úsilie o rehabilitáciu jednoty ľudskej osoby ako *unitas multiplex*.

Autorkina snaha o prelomenie jednostranne špekulatívno-teologického pohľadu na osobnú spiritualitu a jeho komplementárne doplnenie o prírodovedné pohľady v multidisciplinárnej perspektíve, zodpovedá súčasnému trendu v rozvoji vied o človeku.

Na základe štúdia predloženej habilitačnej práce konštatujem, že autorka preukázala znalosť pertraktovanej problematiky a splnila cieľ svojho skúmania.

Na druhej strane, ocenil by som presnejšie pozitívne vymedzenie autorkinej koncepcie „duše a tela“, nielen jej negatívne vymedzenie v kontrapozícii k platónskemu a karteziánskemu dualizmu.

Optimistické hodnotenie účinkov psychodelických látok na rozvoj spirituality považujem za sporné.

Podobne, deviantné dezinterpretácie patristickej spirituality, aké autorka spomína na s. 62, netreba stotožňovať s odkazom patristickej spirituality a jeho životnou inšpiráciou pre generácie kresťanov od rannokresťanských čias.

Otázka

Ako rozumiete cieľu a zmyslu medzináboženského dialógu? S ohľadom na vaše porozumenie cieľa a zmyslu medzináboženského dialógu, prosím bližšie konkretizujte potenciál spirituálnej neurovedy v procese ich aktualizácie.

Záver

Odporúčam, aby PaedDr. ThDr. Monike Zaviš, PhD., v zmysle § 76 Zákona č.131/2002 Z.z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, a v súlade s Vyhláškou č. 6/2005 Z.z. o postupe získavania vedecko-pedagogických titulov a umelecko-pedagogických titulov docent a profesor, po úspešnom absolvovaní habilitačného konania v študijnom odbore 2.1.14 evanjelická teológia, **bol udelený vedecko-pedagogický titul “docent“** (v skratke “doc.”).

V Trnave dňa 17. marca 2014

doc. PaedDr. Martin Dojčár, PhD.